

Kořeny a současnost sportovního kaplanství

Roots and the Present of Sports Chaplaincy

Miloš Bednář, William Crossan

Fakulta tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy v Praze

Abstrakt

Hlavním cílem statí je seznámit české sportovní prostředí s fenoménem kaplanství, které pomáhá již několik desetiletí zejména v anglosaském prostředí formovat osobnosti sportovců a řešit jejich osobní problémy. Další intencí je ukázat důležitost skutečně všestranného rozvoje sportovců, a to včetně složky duchovní.

Autoři volí nejprve metodu širšího průzkumu profese kaplana i v dalších oblastech, kde se již v České republice etablovala – jde o prostředí nemocniční, vojenské a univerzitní. U sportovního kaplanství jde zejména o analýzu zkušeností anglosaského světa sportu, kde má tato specifická profese nejdelší tradici a je nejvíce propracována. Interpretována byla situace v olympijském hnutí, v severoamerických profesionálních ligách (americký fotbal, baseball a hokej) a v Anglii (fotbal, kriket a golf).

V závěru jsou ukázána dvě obsahová jádra kaplanství a naznačena využitelnost zahraničních zkušeností pro české sportovní prostředí.

Abstract

The main objective of this article is to introduce the phenomena of chaplaincy to the Czech sports context. Chaplaincy has helped shape the character of athletes and aided them in resolving their personal problems for several decades, especially in the Anglo-Saxon world. Another intention is to illustrate the importance of the comprehensive development of athletes, including the spiritual component.

The authors first conduct a broad examination of the profession of chaplaincy from areas which have already been established in the Czech Republic – the hospital, military and university environments. Then within the realm of sports chaplaincy analysis is carried out on the experience from the Anglo-Saxon world of sports, where the specific profession is the most developed and has the longest tradition.

In the conclusion, two core sport chaplaincy models are illustrated with emphasis on the applicability of international experience to the Czech sport context.

Klíčová slova: kaplanství, sportovní kaplan, sport a spiritualita.

Keywords: chaplaincy, sports chaplain, sport and spirituality.

Tato stať vznikla v rámci Programu rozvoje vědních oblastí na Univerzitě Karlově č. 39.

ÚVOD

V posledních letech se začalo v českém jazyku objevovat častěji slovo *kaplan*. Ona vyšší frekvence je zejména v prostředí nemocničním, armádním, vězeňském a poznenáhlu také ve sportovním a univerzitním. Uvažuje se i o zřízení policejních kaplanů. Od roku 2010 se objevuje kaplan jako nová profese i v oficiálním Katalogu prací. Zahraniční zkušenosti jsou v tomto směru podstatně starší. Pokud jde o sportovní oblast, byly v rámci olympismu „pastorační péče kaplanů i další náboženské úkony v olympijské vesnici upraveny zvláštním předpisem MOV od londýnské olympiády roku 1908“ (Lixey, 2008, 75). Anály zmiňují bohoslužbu v katedrále sv. Pavla, kterou celebroval na žádost Pierra de Coubertina biskup Talbot 19.7.1908 a na kterou byli pozváni sportovci i činov-

níci londýnské olympiády (srovnej Baker, 2000).¹ Činnost sportovních kaplanů je však bezpečně doložena až od 60. let (Weir, 2016).

Starší generace má v povědomí kaplana jako duchovního nižšího postavení v církevní hierarchii. Kaplan (lat. *capellanus*) tradičně zastává roli spolupracovníka faráře, nejčastěji – jak jeho název napovídá – ve spojení s kaplí (lat. *capella*). Spolupráce se týká pastorační péče o věřící v rámci dané farnosti. V posledních desetiletích se ale objevili kaplani i v jiné roli – jako pomáhající profese v mimocírkevním prostředí se širší náplní práce i jinou cílovou skupinou. Co však zůstává jádrem jejich působení, je péče (starost) o druhé.

V čem spočívá tato péče? Stručně řečeno: v péči o duši. Toto směřování nebylo neznámé ani antice – zatímco v jejím případě šlo o koncept převážně individualistický (byť zasazený do rámce *polis*), v křesťanském prostředí jde zejména o „duchovní život duše“, hovoří se tedy spíše o *duchovní péči*, a tato péče je zaměřena na druhé. Kdo je tím „druhým“? Je jen dobře, že církevně užší zaměření na věřící se díky aktivitám v naznačených prostředích rozšířilo na kohokoli z dané komunity, a to bez ohledu na jeho vyznání či absenci víry. Tím se ostatně naplňuje novozákonní pojetí „bližního“, které je výmluvně demonstrováno např. v podobenství o milosrdném Samariťanovi (viz Lukáš 10,25–37).

Kaplan je tak k dispozici skutečně každému, kdo projeví zájem o kontakt s ním. Tento zájem se stává potřebou především v situacích nouze, ale i v okamžicích životních „křížovatek“ či nutnosti obtížného rozhodování. Schopnost kaplanství reagovat na tyto různorodé situace je dána jeho chápáním lidské osoby holisticky a integrálně při zohlednění všech jejích vrstev – v teoretických úvahách hovoří o bio-psycho-socio-spirituálních dimenzích člověka. Kaplan musí tedy dokázat přesáhnout rámec „specialisty“ na spirituální dimenzi, i když z ní pramení jeho síla a kompetentnost.

U situací nouze si lze představit celou škálu vyvolávajících stresorů od úmrtí blízkého člověka, rozpadu partnerského vztahu, oznámení vážné diagnózy, ztráty zaměstnání až k finančním potížím. Kaplani se např. zapojili do pomoci sportovcům po útoku palestinských teroristů na mnichovské olympiádě 1972 (Hicks, 2014). V uzavřenějších prostředích typu armády či univerzitních nebo sportovních komunit se k tomu přidružují vztahové problémy – od problémů šikany (*mobbing*), morálních dilemat či mezipohlavních vztahů až k „nedorozuměním všedního dne“. V profesionálním sportu se v Severní Americe od 60. let přidával další faktor: rostoucí cestování hráčů k soutěžním zápasům, které jim znemožňovalo pravidelnou nedělní návštěvu bohoslužeb (Weir, 2016). Řečeno s nadsázkou: nemohli-li sportovci do kostela, „přinesli kaplani kostel k nim“.

Dnešní role kaplanství

Tak, jak se společnost vzdalovala od tradičního křesťanství, proměňovala se i role kaplana. Dnes spočívá především v „službě přítomnosti“ (*ministry of presence*): Nevydává žádná stanoviska, nenavrhuje opatření, nezahrnuje radami – je vždy dostupný, v dialogu prostě přítomný, a většinou „jen“ pozorně poslouchá. Spoluprožívá pracovní i osobní radosti i těžkosti v úctě k osobnímu tajemství každého, kdo se mu svěří. Kaplan je také připraven komunikovat tragické či neřešitelné situace, které přináší život.

V existenciálních případech jde především o otázky smyslu života a světonázorovou orientaci. Kaplan se stává i logoterapeutem v intencích této Franklovy psychoterapie². Má však k dispozici ještě něco navíc – svou víru. Tu však nelze – stejně jako smysl života – servírovat bližnímu (kaplani se vyhýbají slovu „klient“) jako nějakou přenosnou instantní hodnotu. Striktní zásadou je mluvit o tématech víry či náboženství, jen když je k tomu vyzván nebo o to požádán. Nikomu nic nevnučuje a nepřichází propagovat nějakou konkrétní věrouku či organizaci. Může pomáhat lidem vytvořit spojení mezi jejich vlastním životním příběhem a posvátnými příběhy nebo lid-

¹ K dalšímu vývoji náboženské a spirituální dimenze Coubertinova olympismu srovnej (Bednář, 2014; Jirásek, 2015).

² Viktor Frankl (1905–1997), zakladatel tzv. třetí vídeňské školy psychoterapie, postavil svou logoterapii na významu *smysluplnosti* v našich životech – s potřebou nalézání smyslu života i smyslu jednotlivého konání.

skou moudrostí ve vztahu ke smyslu a naději. Je-li požádán, poskytuje tzv. duchovní poradenství (*spiritual counseling*).

Tím se dostáváme k osobnostním kvalitám, které by měl kaplan splňovat. Je-li kaplan vyslán křesťanskou církví, vyžaduje se zpravidla teologické vzdělání. Nemyslíme si, že jde o podmínku *sine qua non*, bez níž by kaplanství nebylo možno vykonávat. Vzdělání je především záležitostí rozumu – pomáhající profese (kam lze kaplanství nepochybně zařadit) musí dokázat nasadit i své srdce, srdce jako centrum citů, pocitů, emocí, vášní i afektů. Jak známo od dob Pascala, „srdce má své důvody, o nichž rozum nic neví“ – dodejme měkčeji: o nichž toho rozum příliš neví. Řečeným nechce být zpochybněna role vzdělání – samozřejmostí je dobrá orientace v humanitních oborech, především v psychologii, etice a filosofii, jakož i znalosti axiologické³. Domníváme se však, že naprosto základním požadavkem na vykonávání kaplanství je schopnost *empathie*. S ní je spojena schopnost sdílet bolest – a do jisté míry i radost – podle přísloví: „Sdílená bolest je poloviční, sdílená radost dvojnásobná.“

Dalšími poptávanými osobními kvalitami kaplana (coby určitý mix vlastností, ctností, dovedností i znalostí) jsou konsenzuálnost, trpělivost, důvěryhodnost, zdrženlivost, mlčenlivost a diskrétnost (tato schopnost je i nutností v právní rovině s povinností zachovávat mlčenlivost o věcech, o nichž se kaplan dozví v souvislosti s výkonem své profese) či autentičnost vystupování, jejíž součástí je také přiznání si vlastních limitů i případných nedostatků. Aristotelés by tyto kvality umístil do trojúhelníku, jehož vrcholy jsou *ethos*, *pathos* a *logos*...

V další části nastíníme roli a rozvoj kaplanství v nemocniční, vojenské a univerzitní oblasti, tedy tam, kde již kaplani v polistopadovém Česku fungují. Tím chceme vytvořit předpolí pro rozbor působení sportovního kaplanství.

Nemocniční kaplani

Nemocnice jsou prostředím s vyšším výskytem stresujících situací: bolest, závažná nemoc, dlouhodobá hospitalizace a stín smrti na straně pacientů, riziko selhání, vysoká zodpovědnost či syndrom vyhoření na straně ošetřujícího personálu. Tyto stresory prolínají psychosomatickou dimenzí člověka, ale dávají vystoupit i duchovnímu rozměru života a jsou příležitostí k jeho pochopení a/či prožití. Mnohdy vyvstává potřeba pomoci s orientací v těchto situacích – tehdy je k dispozici citlivý průvodce, nemocniční kaplan.

Duchovní pomoc, zejména jako součást posttraumatické intervence, byla poskytována v některých nemocnicích již v 90. letech. Roku 2006 byla podepsána Dohoda o duchovní péči ve zdravotnictví, jejíž přílohou byl i etický kodex nemocničních kaplanů. Nemocničním kaplanem se v této dohodě rozumí osoba (muž nebo žena), která poskytuje duchovní péči pacientům, personálu i návštěvníkům a řídí práci dobrovolníků v oblasti duchovní péče. Vidíme, že se zde rozšiřuje okruh péče i o „návštěvníky“, což jsou osoby spojené s hospitalizovaným pacientem, a to zejména v situacích závažné či terminální diagnózy jejich blízkých. Roku 2011 byla ustavena „Asociace nemocničních kaplanů“ jako občanské sdružení (bližší viz <http://www.nemocnicnikaplan.cz>)⁴.

Zvýšená potřeba nemocničních kaplanů vedla i k zavedení studijního programu „Nemocniční kaplan“ na některých teologických fakultách – většinou jako roční kurz ČŽV s návazností na magisterské studium teologie (letos Cyrilometodějská TF Palackého univerzity v Olomouci a Evangelická TF Univerzity Karlovy v Praze).

³ *Axiologie* je nauka o hodnotách. Poněkud trpí svým multidisciplinárním založením – většinou se na ni v současných kurikulech humanitních předmětů zapomíná.

⁴ Přesnější by bylo hovořit o *zdravotnických* kaplanech (či kaplanech ve zdravotnictví), protože jsou zodpovědní za spirituální péči v celém zdravotnictví (zdravotnické komunity), tedy nejen v nemocnicích. Ostatně zastřešující celoevropská organizace se jmenuje „European Network of Health Care Chaplaincy“.

Vojenští kaplani

Vojenský život s sebou nese vyšší výskyt mezních situací než ten civilní: při nasazení do bojových operací jsou vojáci vedle ohrožení vlastního života často v situacích, které mohou být a mnohdy jsou v rozporu s jejich svědomím a přesvědčením. Stejně jako ostatní příslušníci ozbrojených sil mají navíc k dispozici zbraň a jsou organizováni, a tím více vystaveni selhání a zneužití svého postavení.

To vše vedlo k tomu, že o potřebě duchovní péči v armádě se hovořilo již krátce po listopadu 1989 a její zakotvení v české armádě se stalo součástí její transformace. Oficiálně byla „duchovní služba“ v Armádě České republiky zřízena rozkazem ministra obrany České republiky č. 19 ze dne 3. června 1998. První vojenský kaplan však nastoupil do AČR již v roce 1996. Dalšímu vývoji nepochybně pomohl vstup ČR do NATO, kde měli kaplani již pevné místo ve strukturách této vojenské aliance.

Roli kaplanů charakterizoval F. P. Novotný, muž, jenž je považován za hlavní postavu etablování kaplanství v AČR, takto: „Úlohou kaplanů v armádách demokratických států není šířit víru, ale citlivě pomáhat všem – bez ohledu na jejich víru a světový názor – překonávat životní obtíže a napomáhat jejich kulturnímu a duchovnímu rozvoji.“ (15 let..., 2011, 189). Dodejme, že kaplani nejsou „faráři v uniformách“.

K dalším úkolům vojenských kaplanů patří:

- rozvíjet smysl pro sounáležitost a dobrou atmosféru ve vojenském kolektivu;
- udržovat identitu jednotky, ve které slouží⁵, a být jejím patriotem;
- svou přítomností garantovat každému i uprostřed „vřavy“ určitý prostor pro řešení osobních záležitostí;
- sehrát roli v krizové intervenci při mimořádných událostech;
- pomáhat organizovat slavnostní nebo pietní akce;
- pořádat semináře o etice;
- pomáhat organizovat programy pro rodiny vojáků vyslaných do zahraničních operací.⁶

Někdy kaplan funguje také jako určitý komunikační most mezi velitelem a podřízenými, což se může stát v krizových situacích nelehkým diplomatickým úkolem a klást nemalé nároky na jeho diskretnost a morální kvality.

Vojenský kaplan je poradcem v mnoha složitých životních situacích, které prožívají lidé v uniformě, a často se stává i jejich důvěrným přítelem. Ne příliš viditelnou, ale o to významnější roli může sehrát v současné geopolitické situaci i podporou vnímání tradic a hodnot euroamerické křesťanské civilizace, ke které patříme.

Univerzitní kaplani

V univerzitním prostředí se nevyskytuje tolik silných stresorů jako v námi jmenovaných oblastech. Přesto i zde vyvstala potřeba angažovat kaplany. Důvodů je několik: Stresujícími faktory jsou zde studijní či kariérní neúspěchy, vysoce prestižní prostředí s hierarchickou strukturou vyvolávající téměř permanentní soutěživost, syndrom vyhoření u pedagogů aj. Asi nejdůležitějším faktorem je zde potřeba duchovní orientace dozrávajících osobností studentů.

Protože byla historicky většina univerzit založena církví, měli pastorační péči na starosti duchovní v nich zaměstnaní. V Severní Americe instalovala Yalská universita kolejního kaplana již v roce 1755, příliš následovníků však nenašla. Důvodem byl především fakt, že většina universit byla řízena prezidentem z řad duchovenstva, který byl současně duchovním lídrem a sám celebroidoval v univerzitní kapli denní bohoslužby s povinnou účastí všech studentů. Situace se začala měnit až od 20. let 20. století, kdy došlo k oddělení náboženských aktivit od ostatních. Jak poznamenal

⁵ Kaplan je vojákem z povolání se všemi právy a povinnostmi, které k tomu náleží.

⁶ Volně podle webových stránek Duchovní služby AČR: www.kaplani.army.cz. Zde nalezne zájemce i další relevantní informace o (nejen) vojenském kaplanství.

Cunningghim v roce 1947: „Vývoj ve 20. století a zejména v posledních 20 letech vedl k návratu označení *kaplan*, třebaže se jeho úřad jmenoval někdy jinak.“ Na konci 40. let měla zhruba polovina amerických universit (ať už nezávislých či s vazbou na církev) oficiální kaplany a do roku 2013 se tento počet zvýšil skoro na 90 % (podle Schmalzbauera, 2013). Mnoho univerzit se sice v průběhu let distancovalo od svých duchovních kořenů (platí celosvětově), avšak potřeba kaplanů – zejména na studentských kolejích – je nadále akceptována.

O vývoji univerzitního kaplanství v ČR pojednává Josef Stuchlý, který funguje jako „neoficiální“ kaplan pro VŠ studenty v Brně (Stuchlý, 2008): Už krátce po listopadu 1989 vznikala ve větších univerzitních městech spontánně společenství VŠ studentů, kteří se dožadovali duchovní péče. Vyslyšeli je především katoličtí biskupové a postupně vznikly v Praze a Olomouci akademické farnosti. Jisté proslulosti se těší zejména ta pražská, koncentrovaná kolem kostela Nejsvětějšího Salvátora a osobnosti Tomáše Halíka. Od roku 2007 existuje akademická duchovní služba v Hradci Králové a na Univerzitě Hradec Králové funguje od téhož roku kaplan. „Oficiální“ kaplan (placený univerzitou) působí také na Univerzitě obrany v Brně a kaplani jsou samozřejmě etablováni na teologických fakultách.

Hnutí univerzitních kaplanů není zastřešeno celostátní organizací – jistá roztříštěnost a absence ekumenické spolupráce se kompenzuje formováním „zdola“, což může přinést benefity v budoucnu.

Sportovní kaplani

Sportovní kaplanství je v českém kontextu fakticky neznámé. Poučení budeme proto čerpat ze zahraničních zkušeností, a to zejména z anglosaské oblasti. Nejprve se ovšem zaměříme na kaplanství v rámci olympismu; budeme analyzovat tento fenomén v severoamerických profesionálních ligách (americký fotbal, baseball a hokej) a přehled uzavřeme pohledem do Anglie.

Rolí sportovních kaplanů je nabízet pastorační péči a duchovní podporu sportovním činovníkům, trenérům či sportovcům, pokud jsou o ni požádáni. Tato podpora nejlépe funguje na bázi vytvořených vztahů a vzájemné důvěry. Kaplan by měl fungovat jako nezávislá osoba s rozvinutou schopností naslouchat druhým, vždy připravený pomoci čelit specifickým výzvám sportovního prostředí či každodenního života, o kterých by se šel věřící jinak poradit s pastorem či knězem, pokud by k tomu měl příležitost. Tato podpora, mající důvěrný charakter, pomáhá sportovcům bez ohledu na jejich víru či vyznání sdílet s někým obavy či výsostně osobní otázky, s kterými nepůjdou za svým trenérem či týmovým psychologem.

Variabilní role kaplana závisí často na požadavcích klubu, ligy, federace apod., protože tyto subjekty kaplana přizvaly, aby se spolupodílel na dosahování sportovních cílů. Kaplan navštěvuje pravidelně tréninky i sportovní soutěže a setkává se se sportovci i trenéry tváří v tvář – to vše pomáhá rozvíjet vzájemné vztahy, v nichž se musí kaplan chovat citlivě a se schopností bystře rozpoznat jádro problému. Naplňuje tak biblickou maximu být svou přítomností „solí a světlem“ (Matouš 5,13–16), což je spolu s konzistentností, oddaností svému poslání a důvěryhodností klíčem k efektivitě a úspěchu. Mnozí kaplani jsou současně vysvěcenými duchovními a vykonávají pro své sportovní organizace tradiční obřady jako jsou svatby, pohřby či mše.

Jak bylo řečeno výše, někteří badatelé se pokoušeli nalézt počátek sportovního kaplanství již v roce 1908 ve spojení s OH v Londýně. Souhlasíme však s Tyndallem, že o sportovním kaplanství (tak, jak jsme je definovali) lze hovořit až v souvislosti s OH v Helsinkách roku 1952 (Tyndall, 2004). Oficiální náboženské centrum, sloužící sportovcům i olympijským činovníkům mnoha vyznání, bylo poprvé zřízeno při OH v Los Angeles roku 1984. Na následující olympiádě v Soulu byl poprvé vytvořen mezinárodní tým kaplanů (Weir, 2016). Je zaznamenáno, že se celkem 7 697 návštěvníků zúčastnilo 184 bohoslužeb, konaných v sedmi jazycích. 2 046 jedinců ze 102 národů konzultovalo s kaplany. Andrew Wingfield Digby, který byl v Soulu vedoucím kaplanů, popsal jejich roli takto: „Často jde o to, být prostě přítomen jako křesťanský pastor, který je k dispozici komukoli, kdo potřebuje pomoc, povzbuzení, modlitbu či prostě společnost. Jsou občas příležitosti

podělit se s někým o víru, ale obecně to nelze považovat za vhodné – přinejmenším ze strany kaplanů. Instrukce zní: Být k dispozici, ale nenastupovat cestu.” (Weir, 1993, 157).

Tento vzor fungování kaplanství, který se zrodil v Soulu, byl od té doby víceméně kopírován i na dalších OH. Vedle oficiálních kaplanů, akreditovaných organizačním výborem v místě konání soutěží, jsou někdy akreditováni i další kaplani svými NOV. Na OH v Aténách roku 2004 bylo takto akreditováno 89 kaplanů – křesťané (protestanti i římská katolici), muslimové, buddhisté, hinduisté, židé i bahaisté (Lixey, 2008). Podobně tomu bylo i při OH v Londýně roku 2012, jen kaplanů bylo již 193 (Weir, 2016).

Kaplani pro konkrétní tým se objevili poprvé v severoamerických profesionálních ligách již v 50. letech a jejich role postupně vzrůstala. Některé izolované případy byly zaznamenány také v Brazílii, Mexiku, Anglii, Španělsku, Itálii a Austrálii (Boyers, 2000). Uvažujeme-li o dnešních profesionálních ligách, je namístě položit si otázku, proč nezralí milionáři potřebují pastora, aby jim exkluzivně posloužil. Vedle ustavičného cestování, které má vliv na jejich rodinné i týmové vztahy, je dobré si uvědomit další sociální problémy elitního sportu: posedlost stále vyhrávat, rasová i jiná diskriminace, mimořádné příjmy, nadměrné násilí, vážná zranění či sexuální výstřelky. Nezabývat se těmito problémy sportovních „hvězd“, které sehrávají roli kulturních vzorů, má erozivní důsledky pro celkovou kulturu společnosti.

Ira „Doc“ Eshleman byl lokálním pastorem a uvědomil si velikost tohoto problému roku 1950, když se ráno díval při snídani na tváře hráčů amerického fotbalu z obalu na cereálii a uvědomil si jejich vliv na milióny dětí a mladých lidí, kteří v nich vidí hrdiny. Zajímalo jej, jestli mohou coby jejich vzor nabídnout více než jen svalnaté tělo obalené chrániči. Copak neměli tito konečkonců normální muži stejné touhy, frustrace i úzkosti jako průměrní lidé? (Fisher, 1969, 44). Eshleman je široce uznáván jako první, kdo se systematicky pokoušel sloužit jako kaplan některému profesionálnímu týmu v Severní Americe. Kolem roku 1968 byl Eshleman na cestách 18 týdnů, absolvoval 100 000 mil a promlouval při tom každou neděli v kaplích, které patřily klubům Národní fotbalové ligy (NFL). Podle Fishera měl Eshleman jasný duchovní i evangelizační cíl a vzal na sebe pastorační a poradenskou roli. Hráči se naučili důvěřovat mu a hledali u něj rady, týkající se osobních a rodinných záležitostí. Byl přesvědčen, že hráč nemůže „na hřišti předvést to nejlepší, jestliže nastupuje s obavami, zda mu není žena nevěrná, zda děti nezlobí, či se zástí k některému spoluhráči.“ (Fisher, 1969, 54). Eshleman projevoval ve své práci také velkou vnímavost a rozpoznal třeba i to, že hráči jsou schopni „rychle odhalit ty, kteří se mezi nimi pohybují, sledující jen své osobní či sobecké zájmy.“ (Fisher, 1969, 63). Dnešní kaplani slouží v každém týmu NFL a následují Eshlemanův vzor. Některé týmy mají dokonce několik kaplanů – odděleně pro hráče a podpůrný tým.

Baseballová liga (Major League Baseball – MLB) přijala podobný model ve stejném čase jako NFL. V 60. letech existovaly tři týmy, které daly formální podobu setkávání kaplanů s hráči i zaměstnanci: Četla se Bible a pronášely společné modlitby v týmovém hotelu či na stadiónu, na cestách či před utkáním. Roku 1973 se obrátil na šéfa MLB sportovní reportér z Detroitu s myšlenkou zřídit kaple pro všechny týmy této ligy. Kolem roku 1975 se to už stalo realitou (Richardson, 2012). Nejvyšší baseballová liga je v Americe hrou rutiny a rituálů, kde každý tým sehraje za sezónu trvající sedm měsíců 162 ligových zápasů. Součástí těchto rituálů se od té doby staly i baseballové kaple, které mohou využívat všichni hráči bez ohledu na to, kde se právě nacházejí.

Českým čtenářům je nejbližší americkou profesionální ligou hokejová NHL. Zde se kaplanství vyvíjelo pomaleji, a teprve v roce 1977 založil bývalý hráč Don Liesemer – poté, co studoval fungování kaplanství v NFL – zastřešující organizaci (HMI – Hockey Ministries International). Ta dnes poskytuje kaplanské programy cca dvěma třetinám klubů NHL a mnoha dalším v nižších soutěžích. Zhruba 2500 hráčů navštěvuje pravidelně jejich programy. V ČR je HMI známa svými letními kempy pro hokejisty, které pořádá od roku 1997 (viz www.hockeyministries.cz).

V roce 2004 se na HMI obrátila hokejová Sparta Praha se žádostí o vyslání kaplana. Několik jejich hráčů se tehdy vrátilo během stávky v NHL domů a po pozitivních zkušenostech s kaplan-

stvím chtěli pokračovat i v Praze. Sparta měla navíc v té době stejného vlastníka jako tým NHL Los Angeles Kings. Po zprostředkování HMI se poté prvním kaplanem v české hokejové extralize stal Daniel Fajfr z Církve bratrské.

V roce 1962 se o slovo přihlásila i Anglie a prvním kaplanem profesionální fotbalové ligy se stal metodistický pastor John Jackson. Byl angažován klubem Leeds United a měl se zaměřit hlavně na mladé hráče, kteří měli obvykle potíže adaptovat se na život ve „velkém městě“ (Jackson, 1984). V současnosti má kaplana 59 z 92 profesionálních fotbalových klubů (Sky 2013, 1007). Většina z nich jsou členy organizace „Sports Chaplaincy UK“, kterou založil John Boyers, působící od roku 1977 v klubu Watford FC (později se stal kaplanem v Manchester United).

Představený model kaplanství je často používán lokálními pastory, kteří pomáhají sportovním týmům řešit jejich spirituální potřeby – často zaštitěni kaplanskou organizací v daném sportu. Náplní jejich činnosti je provádět bohoslužby v týmových kaplích, organizovat společné studium Bible a realizovat individuální poradenství. Trochu jiný model představil anglický kriket roku 1991: Předseda organizace kriketových trenérů požádal Andrewa W. Digbyho, aby sehrál určitou spirituální roli v národním týmu (Weir, 2016), protože některé předchozí zkušenosti ukazovaly pozitivní dopad křesťanského působení na tým. Digby byl jmenován jako duchovní poradce národního týmu, který je připraven poskytnout podporu komukoli, kdo jej vyhledá. V jiných strukturách anglického kriketu nejsou kaplani instalováni – hráči mají ovšem možnost využít služeb sportovních psychologů. Zde je ovšem třeba upozornit na jeden významný rozdíl: Psycholog musí skládat účty přímo nadřízenému managementu, zatímco kaplan je na týmové hierarchii nezávislý.

Pokud jde o další sporty, je třeba zmínit oficiálně jmenované kaplany na tenisovém či golfovém světovém okruhu. Protože většina golfových turnajů se koná od čtvrtka do neděle, organizuje pro hráče golfová asociace bohoslužby každou středu večer. Průměrně jsou navštěvovány 60 hráči a 30 hráčkami (Weir, 2016).

ZÁVĚR

Nemocniční, vojenské či univerzitní kaplanství funguje od 18. století – v tomto ohledu není sportovní kaplanství ničím výrazně odlišným. Stejně jako ve jmenovaných oblastech jde zde o adaptaci církevní praxe do určitého společenského segmentu – v našem případě do sportovního.

Někdo by mohl namítat, že duchovní podpora nemocných před vážnou operací či vojska čelícího nebezpečí je potřebnější než v případě sportovní komunity. Skutečně se obtížně obhazuje potřeba kaplanství v případě zhyčkaných bohatých sportovců, jejichž největší krize bývá spojena s nutností vypořádat se s porážkou v zápase. Protiargumentem je fakt, že sociální problémy se dnes často přelévají do sportovní arény a sportovci sehrávají stále větší společensko-kulturní roli – silnější přítomnost duchovnosti ve sportu obecně i v životě jednotlivých sportovců se tak ukazuje jako neobyčejně potřebná. To také ukázala – v českém prostředí zatím nejvýrazněji – kolektivní monografie „Spiritualita pohybových aktivit“ (Hurych, E. et al., 2013).

Ukazují se nám dva modely kaplanství: ten s primární funkcí organizovat bohoslužbu v kapli, která se stává často součástí rituálů v den zápasu, a ten méně viditelný, který spočívá v duchovním poradenství bez veřejných náboženských aktivit. Je zajímavé, že první model převažuje v Severní Americe a začal fakticky fungovat jako saturace potřeby křesťanů v týmech navštěvovat kostel, zatímco ten druhý převažuje v Anglii (zejména v rámci fotbalu a kriketu) a servisní role kaplanů se uplatňuje i v týmech, kde se většina hráčů veřejně ke křesťanství nehlásí.

Proti hlasům o nepotřebnosti kaplanů vzhledem k rostoucímu využívání sportovních psychologů argumentujeme vyzdvížením duchovních, mentálních i emočních potřeb sportovců, které bývají bagatelizovány či nepochopeny a které nemůže v celé šíři (a hlavně hloubce) sportovní psycholog saturovat. Nemałym hendikepem je pro něj i zmíněná závislost na vedení klubů, která celkem logicky brzdí otevřenost vzájemné komunikace s hráčem.

Všechny tyto argumenty směřují také k apelu na zavedení sportovního kaplanství i v České republice. Podobně vyznívá i závěr článku Kantora a Jirásky (2014) o pohledu českých katolických duchovních na sport. V této stati je také uvedena i další literatura anglosaské provenience a zmíněno studium sportovního kaplanství na britské University of Gloucestershire. Pro zájemce o tuto problematiku se naskýtá vhodná příležitost seznámit se se zahraničními zkušenostmi na připravovaném „Inaugural Global Congress on Sports and Christianity“ (York, 24.–28. 8. 2016).

Zdá se nám, že využitelný je zejména anglický model. Vedle zmíněných citlivých oblastí se ukazuje i obtížnost vyrovnat se s novou rolí „celebrity“, do které se vrcholoví sportovci dostávají svými nadstandardními příjmy a kultem „hvězd“, který souvisí s vytvářením nových elit v polistopadovém vývoji. Sportovci nebývají dobře připraveni ustát mediální tlak, nutnost neustále kontrolovat své chování na veřejnosti či naplnit očekávané zapojení do charitativní činnosti. Jako problém se také ukazuje hledání smyslu dalších aktivit – ať už po dosažení dlouhodobého cíle, na sklonku kariéry či po jejím skončení. Empatické doprovázení kaplanem, s kterým sportovec dlouhodobě spolupracoval a kterému důvěřuje, na cestě nových životních výzev může sehrát důležitou roli směrem k smysluplnosti i jako prevence „pádu“, který je bohužel až příliš častý (alkoholismus, sexuální promiskuita, fluktuace v nových profesních, rodinných či sociálních rolích, podléhání reklamním svodům apod.).

Poděkování

Autoři děkují neznámému recenzentovi za cenné připomínky, které obohatily text.

Literatura

- 15 let duchovní služby v AČR: PhDr. František Pavel Novotný – Zakladatel duchovní služby v polistopadové armádě. (2011). *Vojenské rozhledy*, 20 (2), 186–189.
- Baker, W. (2000). *If Christ Came to the Olympics*. Sydney: University of New South Wales Press.
- Bednář, M. (2014). Náboženská dimenze Coubertinova olympismu. *Česká kinantropologie*, 18 (4), 92–105.
- Boyers, J. (2000). *Beyond the Final Whistle: A Life of Football and Faith*. London: Hodder & Stoughton Religious.
- Cunningham, M. (1947). *The college seeks religion*. New Haven: Yale University Press.
- Fisher, L. (1969). *God's voice to the Pro*. Boca Raton: Sports World Chaplaincy.
- Hicks, G. (2014). *In His Grip*. Raleigh: Lulu Publishing Services.
- Hurych, E. et al. (2013). *Spiritualita pohybových aktivit*. Brno: Masarykova univerzita.
- Jackson, J. (1984). A view of chaplaincy. *Methodist Home Mission Report*. № 128/1984.
- Jirásek, I. (2015). Religion, Spirituality, and Sport: From *Religio Athletae* Toward *Spiritus Athletae*. *Quest*, 67 (3), 290–299.
- Kantor, T. & Jirásek, I. (2014). Pohyb jako teologická kategorie: pohled vybraných katolických duchovních v ČR na sport. *Česká kinantropologie*, 18 (4), 11–25.
- Lixey, K. (2008). Collaboration among chaplains: towards a common strategy at major sports events. *Sport: An Educational and Pastoral Challenge: Seminar of Study on the theme of Sport Chaplains*, pp. 69–80. Liberia Editrice Vaticana.
- Richardson, B. (2012). *Impact player*. Carol Stream: Tyndale House.
- Schmalzbauer, J. (2013). Campus Ministry in America: The State of the Profession. *Faith on Campus: A Conference on the Religious and Moral Lives of American Undergraduates*. Grand Rapids: Calvin College.
- Stuchlý, J. (2008). Představení stavu pastorače vysokoškoláků v České republice. *Budoucnost církve*, 15 (4), 3–8.
- Tyndall, D. (2004). *Evangelicalism, Sport and the Australian Olympics*. Unpublished PhD thesis. North Ryde: Macquarie University.
- Weir, J. (1993). *More than Champions*. London: Marshall Pickering.
- Weir, J. (2016). Sports Chaplaincy: A Global Overview, in Parker, A., Watson, N. J. & White, J. B. *Sports Chaplaincy: Trends, Issues and Debates*. Farnham: Ashgate (v tisku; čerpáno z rukopisného textu).

Internetové zdroje:

- <www.nemocnicnikaplan.cz>
 <www.kaplani.army.cz>
 <www.hockeyministries.cz>